

Keinosuando

Många av mina anfäder på min farmors och min mormors sida har levt och verkat i Keinosuando. Sommaren 2015 fick jag äntligen beskåda denna mytomspunna övergivna boplats mitt ute i väglöst land.

Om markerna hade kunnat tala hade jag nog fått höra en hel del historier som berört även mina anfäder som bott och verkat i Keinosuando. Men nu har jag inga sådana hörsägner att skriva om, utan jag får förlita mig på det som skrivits i kyrkböcker och annan litteratur, samt den forskning som finns tillgänglig på internet som duktiga släktforskare har publicerat.

Efter att vi gått efter en stig som stundtals var lite svår att forcera för mina gamla ben och min värkande kropp, kom vi fram till den övergivna byn.

Den stundtals spångade stigen fram till Keinosuando. Foto: Per Berglund 2015.

Jag börjar som vanligt är när jag besöker historiska platser, med att läsa den informationsskylt som finns uppsatt och som berättar byns historia i korthet.

Informations skylt Keinosuando. Foto: Per Berglund 2015.

Jag läser med andakt det som står på skylten:

"De första kända bosättarna i Keinosuando kom från Lovikka utanför Pajala. Det ligger fem mil härifrån - fågelvägen. Ordet Keinosuando är finska och betyder 'stigen vid lugnvattnet'. Det bör således finnas ett lugnt parti av Ängesån intill nybygget!"

"Stigen för dig till Keinosuando- ett nybygge som togs upp i slutet av 1600-talet. Det övergavs på 1820-talet och platsen kom därefter att kallas Vanha Paikka - Gammelplatsen. Idag finns inga byggnader kvar, men du kan se var de stått. Nybygget anlades på en höglänt backe intill Ängesån. Där framme finns det mer information".

"Hindrick och Margareta Nybyggarna i Keinosuando finns i kyrkböckerna. Där står att en Hindrick Eriksson från Lovikka blev nybyggare i Keinosuando 1694 eller 1695. Han övertog då 'Per Perssons öde nybygge'. Nybygget tycks således redan varit etablerat, men om det brukats och bebyggt är ovisst. Hindrick kan ha varit den förste bosättaren och han kom inte ensam, han hade familj. Hustrun hette Margareta Larsdotter och ett barn hade hunnit födas - sonen Carl. Det föddes ytterligare tre söner och en dotter, yngsta sonen Marcus kom att överta gården. Hans syskon blev nybyggare på andra håll".

"Nybyggen

Keinosuando var ett av de första nybyggena i nuvarande Gällivare kommun. Dessförinnan fanns ingen fast bebyggelse - här levde samerna och de var nomader. Nybyggena var en satsning av kronan; intresset för lappmarken var stort på 1600-talet. Här fanns rikedomar att hämta i gruvor men ingen fast bosättning med möjlig arbetskraft. Lappmarkerna gränsade mot Norge, med det fanns ingen gräns och inget försvar. Här levde samerna av tamrenskötsel, men många av dem var ännu inte kristnade. Nybyggena ansågs här kunna spela en nyckelroll, men först under 1800-talet tog byggandet fart".

"Frihet inom gränsen

Nybyggarna uppmuntrades till bosättning. De lockades med 15-40 års skattefrihet och frihet från knektutskrivning och krig. Kringen var många och långa den här tiden. Men nybyggesverksamheten gick trögt och den var inte utan konflikt med samerna. Nybyggarna inkräktade i renbeteslanden och konkurrerade om jakten och fisket. Därför fastställdes 1867 'odlingsgränsen'. Öster om gränsen fick nybyggare slå sig ner och samerna fick vara där oktober till april. Området väster om gränsen var bara samernas. Det fanns samer som slutade med rennäringen, för att istället slå sig ner som nybyggare!"

Informationsskylt nummer två. Foto: Per Berglund 2015.

Vid den gamla uppsatta boden finner jag skylt nummer två, där kan jag läsa:

"På nybygget Keinosuando fanns som mest tre hushäll. Där bodde ättlingar till Hindrick och Margareta; de nybyggare som slog sig ner här

1695. På 1820-talet övergavs platsen och husen timrades ner. Framför dig och längre bort till vänster syns de små grunderna efter husen. Boden framför dig flyttades hit av hembygdsföreningen på 1950-talet".

"Nybyggarsläkte

Hindrick och Margareta hade lyckats väl. När sonen Marcus tog över gården 1738 antecknades att det fanns nio kor på nybygget och att fodret kom från myrängar och starrhö. På de små åkerlapparna odlade man kort. Marcus hustru Brita kom från nybygget Ullatti - en granne som fanns tre mil söderut. Andra grannar var nybyggerna Vettasjärvi, Moskojärvi och Soutujärvi - dagens Skaulo. I Moskojärvi var Marcus bror Carl nybyggare och 1727 sålde han vidare till brodern Hindrik. System Brita blev nybyggarhusfru i Vittangi, men blev änka och gifte om sig i Svappavaara. Det kan man kalla en sann nybyggarsläkt".

"Kyrkhelg

Nybyggarna levde inte isolerade i skogen. När det var kyrkhelg gick de till Jukkasjärvi, där prästen pratade nybyggarnas språk, finska. Det var långt till kyrkan, cirka åtta mil enkel väg, men med kyrkplikten hade de inget val. Kyrkhelgerna var nog uppskattade händelser. De träffade bekanta och fick ta del av nyheter och kanske mötte man där sin livskamrat. När de inte var i kyrkan förrättades 'byabön', då fick en betrodd läsa ur den finska postillan. Söndagen var vilo- och bönedag, inget annat! Det följde också gårdsfolket i Keinosuando; enligt traditionen gick de inte utanför dörren!"

"Nybygget blev renvall

Keinosuando övergavs på 1820-talet. De sista bosättarna flyttade till Niilivaara, omkring en kilometer norr om Ängesån. Kanske var gräset grönare på andra sidan! Nybygget övergavs inte helt och hållet; marken återgick till att vara renbetesland. På 1950-talet syntes ännu spår efter renvallar - området nyttjades av Norrkaitum sameby. Ibland stötte nybyggare och samer ihop. Det handlade inte alltid om oenigheter, det fanns också ett vänskapsförhållande. Det var vanligt att nybyggare ägde renar men att samerna skötte dem som vanligt. På vintern då samerna vistades i närheten kunde de vara inneboende hos nybyggarna".

Det är en vacker och lite "mystisk" plats där nybygget Keinosuando en gång har legat. Som vid alla övergivna platser där människor tidigare har levt och verkat, fanns även här en historia som jag kunde ana i "luften" och omgivningen. För att riktigt "andas in" historiens vingslag från de människor som en gång gått bott här, och som jag har i min antavla och i mina

egna gener, satte jag mig ner och "mediterade" ett tag på den rastplats som troligen hembygdsföreningen ställt i ordning.

Rastplats vid Keinosuando. Foto: Per Berglund 2015.

I min "meditation" fick jag i alla fall till mig tanken att jag på något sätt skulle skriva ihop en historia om de människor jag har i min antavla som bott här på denna mytomspunna och fina plats. Denna historia kan du läsa om längre ned i texten.

Vi började sedan vår vandring tillbaks längs den långa och stundtals spångade stigen fram till skogsvägen där vi ställt bilen.

Renar på skogsvägen vid stigen till Keinosuando. Foto: Per Berglund 2015.

När vi kom fram till skogsvägen, fanns dom där... Renarna! Vad hade man annars kunnat vänta sig?

Förutom min egen text nedan om mina anfäder har jag även citerat T.Lehtipalo från en PDF-fil jag har hittat på internet.

Så här skriver han om Keinosuando: "Den äldsta säkra funna uppgiften om bebyggelsen i Keinosuando är mantalslängden för år 1684. Nybyggaren var Per Persson. Varifrån han kom är obekant. Enligt mantalskommisarien och borgmästaren i Torneå, hade han i Keinosuando 1 tunna utsäde, 5-6 kor, tiotalet får och några renar. Familjen sålde sitt hemman i Soutujärvi, där de hade bott i 28 år".

"Vistelsen i Keinosuando blev inte längre än ett par år, de lämnar stället och har ej kunnat spåras. Keinosuando kom att bli öde i närmare tio år. Förmodligen fanns den enkla bostaden och fähuset kvar efter Per Persson".

Min egen släkts historiska rötter i Keinosuando.

Det är väldigt många människor som är födda i lappmarkerna som har "Erik Nilsson Lodvijka (Lovikka) Lautakoski, född omkring 1633 i Kainuunkylä, död 1698 i Lautakoski som sin anfader, och det har även jag. I min antavla finns han som:

Min farmors: morfars, farmors, mormors, farfars far.

Min farmors: morfars, morfars, farfars, farfars, far.

Min farmors: morfars morfars, mormors, farfars far.

Min mormors: mormors, farmors, morfars farfar.

Vad är det då för speciellt med denna Erik Nilsson?

Jo, han fick förutom min anfader Philip Ersson även sonen:

Min farmors morfars farmors mormors farfar.

Min farmors morfars morfars farfars farfar.

Min farmors morfars morfars mormors farfar.

Min mormors farmors morfars far.

Henrik Ersson, vilken föddes omkring 1659 i Lautakoski, död 1724-10-17 i Keinosuando. Henrik gifte sig med Margareta Mickelsdotter, född omkring 1650-59 möjligen i trakterna kring Vettasjärvi sjön där Margareta tydligt hade fiskerätt. De hade de även fått sonen Karl, född 1693.

Familjen beslutar sig år 1694-95 för att "pröva lyckan" i Keionosuando. De övertar Pehr Pehrsson nybygge som lämnats öde efter bara två år av odlande och byggande.

i Jukkasjärvi dombok står det följande:

"Hindrik Eriksson ifrån Lådwijk, begiärar Rättens tillståndh, att i förmågo af Kongl. Maytz. Allernådigaste Placat, af d. 27 Sep.1673, få Upptaga sigh booställe på Keino Suwandh, dersest Per Persson tillförende hafwer bodt i 2ne Åhr, och det sädan afståt och lembnat uthi Ödes måhl; Alltså blifwer honom Hindrik Eriksson bewilliat sigh där Att Nedsättia, till hns. Grefl. Excellez. hr Landzhöfdingens widare Confirmation och Godtfinnande."

Henrik Ersson och Margareta Mickelsdotter fick barnen:

Karl Henriksson, född 1693 troligen i Lovikka. Han gifter sig före 1714 med Kerstin Mickelsdotter Ullatti, dotter till Mickel Grelsson i Ullatti. Denna son var inställd till tinget mer än en gång. År 1713 blev han tillsammans med sin far Erik Nilsson indragen i en "mordhärva" där man tror att Karl har mördat sin sväger Mickel Mickelsson Ullath. Men han blir slutligen frikänd från denna anklagelse. 1727 står han anklagad för att ha idkat "lönskaläge" med pigan Karin Johansdotter Suup, vilken fött en oäkta dotter. Men även dessa anklagelser blev Karl fria ifrån. Det "stormade" en hel del om familjen Karl Eriksson, och någon gång före 1727 (1714) har han flyttat från Keinosuando och skaffat sig ett hemman i Moskojärvi. Men år 1727 säljer han detta hemman till sin bror Henrik Henriksson för 150 daler kopparmynt. I husförhörslängden för 1758 finner man Karls hustru Kerstin med sin son i Keinosuando, Karl är då troligen död.

Mickel Henriksson, född 1692 troligen i Lovikka. Mickel köper 1739 lappskattelandet Keppovuoma (numera Avakko) av lappen Pehr Jönsson för 73 daler kopparmynt och blir därmed Keppovuomas första nybyggare. Och sedan föddes år 1700:

Min farmors morfars farmors mormors far och

Min farmors morfars morfars morfars farfars far:

Henrik Henriksson Stockström (Moskojärvi) år 1700 troligen i Keinosuando. Han köpte (som jag nämnt ovan) ett hemman i Moskojärvi av sin bror Karl Henriksson för 150 daler kopparmynt. Henrik Henriksson var en redig och duktig karl. Han blev med tiden nämndeman i Jukkasjärvi tingslag 1737. Troligen var han en ansedd man i bygden, som säkert hade det ganska gott ställt. Men han kom att förvalta arvet efter sin far, och detta vägrade han att "dela" med sig av till sina syskon som slutligen fick dra detta ärende inför tinget.

Sedan föddes en flicka:

Brita Henriksdotter, född 1702 i Keinosuando, död 1792-11-30 i Svappavaara. Brita gifte sig första gången omkring 1708 med Henrik Henriksson Kyrö. Efter första makens död gifte hon om sig med Johan Johansson Stålnacke född 1712 i Svappavaara.

Sist men säkert inte minst så föds min:

Farmors morfars morfars mormors far i Keinosuando:

Markus Henriksson, född 1705, död endast 35 år gammal i Keinosuando 1740. Det var Markus som övertog hemmanet i Keinosuando när hans far Henrik Ersson dog 1724. Han gifter sig 1728 med Brita Larsdotter från Ullatti. Anders Hackzell skrev 1738 följande om Keinosuando nybygget: "har i utsäde 1 1/4 t: lerjord och kan föda 9 kor av myrängar och starrhö". Markus Henriksson verkar ha varit en väl ansedd man och omnämns bl.a. som fadder och förmyndare för faderlösa barn.

"Året är 1740

En enda familj finns i Keinosuando; Marcus, Brita och 3 minderåriga barn. Marcus far har varit död i 16 år; nu dör Marcus mor Margareta Michelsdotter, 90 år, och även Marcus, bara 35 år gammal. Brita blir ensam med barnen. Två år senare gifter hon om sig med Nils Olsson Kemiläinen från Lainio. Här måste infliskas att Brita omöjligt skulle ha klarat sig ensam i två år. Marcus bror Carl som ej var upptagen i husförhörslängden över Keinosuando fram till 1743, bör ha funnits i byn".

Det var första "omgången" av historien om mina anfäder som levt och verkat i Keinosuando. Nu kommer nästa generation av släktingar:

I Tarendö finns (och fanns) många män och kvinnor med rötter i ursprungssläkten "Heinonen". Även jag har mina rötter långt tillbaks i tiden bland dessa Heinonens män och kvinnor. Här kommer då berättelsen om:

Min farmors morfars morfars morfars far:

Per Pålsson Heinonen och hans barn med anknytningar till Keinosuando.

Per Pålsson Heinonen föddes 1707 i Tarendö och dog 1743-04-06 på sin gård "Heinonen" i Tarendö där han var husbonde. Han gifte sig omkring 1727 med Maria Persdotter Vanhatalo vilken var född i Narken i Överkalix.

De fick gemensamt barnen:

Påhl Persson Heinonen, född 1728. Han stannade kvar på gården i Täreändö med sin egen familj.

Nu föds min anfader:

Min farmors morfars morfars morfar:

Per Persson Heinonen, född 1730, död 1806-10-10 i Keinosuando. Han gifter sig 1753-03-26 med Malin Markusdotter, född omkring 1730 i Keinosuando och dotter till Markus Henriksson ovan. Detta par övertar Keinosuando nybygget efter Markus Henriksson död 1740. I husförhörslängden för 1758-1767 bor Pehr och Malin i Keinosuando, de fick minst nio barn tillsammans innan Malin dör 1769. De är dessa barn som nu kommer att bebo Keinosuando fram till omkring 1820 då de överger nybygget och flyttar till Markitta och Nilivaara. Varför de gjorde denna flyttning är det ingen som vet riktigt säkert. De sista familjerna i Keinosuando beskrivs mer om i texten nedan. Efter Malin Markusdotters död 1769 gifter Per Persson om sig med Marget Jonsdotter, född 1750-04-10 i Vettasjärvi. Med henne får han ytterligare nio barn som alla föds i Keinosuando.

"Per söker sig bort från Täreändö och någon gång mellan 1748-52 beger han sig till Keinosuando. Han tar anställning som dräng hos Britta Larsdotter och Nils Olsson Kemiläinen. Brita Larsdotter har 3 vuxna döttrar i ett tidigare äktenskap med nybyggaren Hindrik Erssons son Marcus. Per ingick äktenskap med Britas och Marcus näst äldsta dotter Malin. Ur vigselboken 1753: 'Drängen Pär Pärsson ifrån Öfwer Torneå med pigan Malin Marcidotter från Keinosuando'. I förhörslängden för Gellivare år 1758-67 finns makarna Per och Malin antecknade som boende i Keinosuando. Barnaskaran växte snabbt med ett barn varje eller vartannat år. Malins far Marcus hade varit död i 16 år och barnen hade ännu inte fått ut fadersarvet. Marcus bror Hindrik Hindriksson i Moskojerf var utsedd som förmyndare men ej redovisat arvet. Det blev tingsak av det hela, och i Gellivare Tingsrätt avgjordes ärendet i feb 1756".

Per Persson och Malin Markusdotter fick barnen:

Per Persson, född 1754, död 1818-04-26.

Hendrik Persson, född 1756-12-10, död 1833-04-13.

Marcus Persson, född 1758-01-20.

Nils Persson, född 1760-09-05.

Maria Persdotter, född 1762-01-27, död 1849.

Brita Persdotter, född 1763-12-26.

Lars Persson Keino, född 1765-09-15.

Paulus Persson, född 1767-04-11.

Hans Persson Keinström, född 1769-10-17, död 1854-04-23.

Per Persson och Marget Jonsdotter fick barnen:

Jonas Persson, född 1775-01-13, död 1829-06-05.

Erik Persson Stånki, född 1777-02-20, död 1849-11-15.

Brita Persdotter, född 1779-03-05, död 1779-03-05.

Mats Persson, född 1780-02-25.

Per Persson, född 1783.

Kristina Persdotter, född 1783-01-28, död 1862-01-06.

Mickel Persson Keino, född 1785-10-01, död 1809-04-16.

Margareta Persdotter, född 1788-03-11, död 1802.

Adam Persson, född 1790-10-24, död 1791-10-14.

Hans Persson Heinonen, född 1733, död 1804-04-11. Han omkom någonstans i skogen kring Keinosuando och hittades aldrig. Hans Persson gör ett byte med sin bror Nils Persson (nedan). Nils fick överta Hans del i hemmanet i Tarendö, mot att Hans fick överta det nybygge som Nils upptagit i Keinosuando.

Hans Persson och hustrun Ingri Ersdotter fick följande barn födda i Keinosuando:

Maria Hansdotter, född 1759, död 1808-03-07.

Malin Hansdotter, född 1762, död 1818-01-29.

Abluna Hansdotter, född 1767, död 1802-01-22.

Nils Persson Heinonen, född 1739, död 1815 i Tarendö. Han anlade ett nybygge i Keinosuando, men efter bara nått år övergav han detta och bytte bort det mot brodern Hans del i hemmanet i Tarendö.

"Hans Persson och hustru Ingrid Ersdotter har 3 döttrar, Maria, Malin och Ablena. Äldsta dotterna Maria gifter sig med Michel Larsson, son till lappen Lars Larsson Snikta i Harri Lobbel. Paret bor till en början i Keinosuando, troligen hos hennes föräldrar. I en handling daterad den 27 jan 1787, till 'Kongl. Majt:s Befallningshavandes i Westerbottens Hövdingedöme', ansöker Hans Persson om att få överlåta sitt Krononybygge i Keinosuando till mågen Michel Larsson. Ansökan medgives och Michel och Maria anlägger ett hemman i ägorna i nuvarande Markitta. Kvar i Keinosuando blir Per och Hans med familjer".

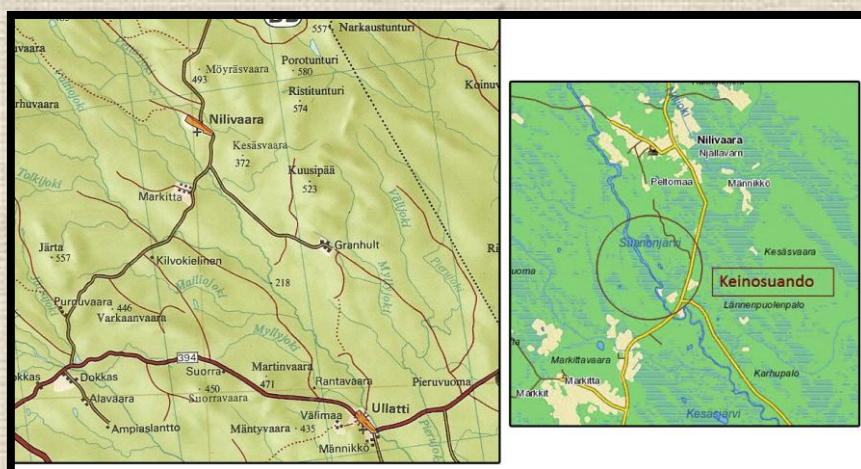
"År 1801 avlider Hans Perssons hustru Ingrid Ersdotter 79 år. Året efter dör deras enda hemmavarande barn den blinda Ablina, 25 år gammal. Per Perssons äldsta son Per är gift med Michel Larssons syster Margit och de har bosatt sig i Herkmyran. Hindrik och Marcus har flyttat till Vettasjärvi, Nils till Tärendö och Lars har gift sig i Käntöjärvi.

Nattvardsboken för år 1805 upptar 2 familjer i Keinosuando. Per Persson och sonen Hans Persson Keinström, som gift sig ifrån Tärendö med Greta Larsdotter. Per Perssons bror änklungen Hans har avlidit året före. I Markitta bor Michel Larsson med hustru Maria och 7 barn. Året efter dör Per Persson, far till 18 barn och 76 år gammal. Detta år (1806) säljer Michel Larsson hälften av sitt Krononybygge jämte hälften av hus och andra förmåner till Lars Larsson från Ullatti, för 83 Riksdaler och 16 skillingar".

"Under åren 1812-1821 bor 5 familjer samtidigt i Keinosuando. Bröderna Hans, Jonas, Erich, Mats och deras syster Christina med familjer. Hos Jonas bor även deras mor, änkan Marget Jönsdotter.

Omkring 1820 lämnar syskonen Persson Keinosuando och anlägger nybyggen i Markitta och Nilivaara. Hans Persson Keinström flyttar till Nilivaara (Vanhainen), Christina med familj till Nilivaara (Alatalo), Jonas med familj och mor till Markitta (skol-området), Mats med familj till Markitta (Pirtti), och Erich med familj till Nilivaara som torpare. Sonen Jonas med familj blir kvar i Keinosuando. Jonas dör 1829 och mågen Carl Carlsson som varit inhyses anlägger ett nybygge i Markitta 1837".

Keinosuando blir sedan öde och förvandlas till "Vanha Paikka"- det gamla stället.

Karta över området

